

FOKKE & SUKKE RUNNEN EEN KRANT

MOETEN WE
VAKER DOEN!

...CARTOONISTEN VRAGEN
OM TE REAGEREN OP EEN
ACTUELE GEBEURTENIS!

RGY

Cartoons in het nieuws

Inhoudsopgave

Toelichting voor docenten	3
1. De spotprent	5
2. Tekenstijlen	9
3. Cartoons analyseren	11
4. Cartoons vergelijken	14
5. Vrijheid van meningsuiting	20
6. Cartoon tekenen	22

Cartoons in het nieuws is een uitgave van Nieuws in de klas. De opdrachten zijn bestemd voor scholieren in het voortgezet onderwijs.

© Stichting Nieuws in de klas, Amsterdam

In samenwerking met het Permuseum

Uitgave november 2015

Samenstelling en redactie: Michelle Knijff

Hoofdredactie: Chris van Hall

Eindredactie: Gerline van der Giessen

Ontwerp cover: Desk TopStudio

Tekenaars cartoon cover: John Reid, Bastiaan Geleijnse, en Jean-Marc van Tol

De opgenomen cartoons zijn ter beschikking gesteld door het Permuseum

Nieuws in de klas

Postbus 12040

1100 AA Amsterdam

t: 020-4309190

f: 020-4309199

e: info@nieuwsindeklas.nl

w: www.nieuwsindeklas.nl

Het kopiëren van delen ten behoeve van het gebruik door leerlingen is onbeperkt toegestaan. Het kopiëren van enig onderdeel ten behoeve van elk ander gebruik is alleen toegestaan na schriftelijk verkregen toestemming van de uitgever.

Cartoons in het nieuws 2 © Stichting Nieuws in de klas

Toelichting voor docenten

Voor u ligt *Cartoons in het nieuws* voor het voortgezet onderwijs. Deze lesbundel is geschikt voor vmbo, havo en vwo. In deze bundel wordt een aantal aspecten van cartoons in het nieuws behandeld: de spotprent als commentaar op het nieuws, de herkenbaarheid van prominente personen en het stijlgebruik van cartoonisten. Natuurlijk is er ook ruime aandacht voor een grondige analyse van cartoons volgens de WIBA-methode (Waarnemen– Interpreteren – Beoordelen – Actualiteit).

Junior Inktspotprijs

Het Persmuseum organiseert jaarlijks in het voorjaar de Junior Inktspotprijs. Leerlingen van het voortgezet onderwijs kiezen de beste politieke cartoon van het afgelopen politieke jaar. U kunt deze lesbundel gebruiken om uw leerlingen voor te bereiden om de cartoons voor deze prijs te beoordelen. Voor meer informatie over de Junior Inktspotprijs, zie <http://persmuseum.nl/educatie/voortgezet-onderwijs/junior-inktspotprijs/>.

Gebruik nieuwsmedia

Om de opdrachten te kunnen maken, zijn actuele cartoons in nieuwsmedia onmisbaar. We raden u daarom aan gebruik te maken van nieuwsmedia in de klas. Nieuws in de klas stelt dag- en weekbladen kosteloos beschikbaar voor het onderwijs. U vraagt hiervoor de Nieuwsservice* aan, zodat de leerlingen het nieuws kunnen volgen en de berichtgeving kunnen vergelijken en bespreken.

U kunt op vier manieren gebruikmaken van de Nieuwsservice van Nieuws in de klas:

- **Bezorgdienst voor docenten:** U ontvangt twee weken lang twee exemplaren per dag van één of meerdere dag- en weekbladen naar keuze op school of bij u thuis
- **Bezorgdienst voor leerlingen:** Alle leerlingen ontvangen twee weken lang één exemplaar van een nieuwstitel van uw keuze op hun thuisadres. U bepaalt welke leerling welke titel ontvangt en wanneer
- **Nieuwsmediaportal:** Hét overzicht van de websites van alle aangesloten nieuwstitels, inclusief apps en social media accounts van de nieuwstitels
- **Toegang tot online archieven:** Twee weken gratis toegang tot de webarchieven van de nieuwssites

* Zie voor de voorwaarden: www.nieuwsindeklas.nl/nieuwsservice

Aanvragen dag- en weekbladen

1. Maak [een account](#) aan
2. Ga naar [Bestel Direct](#)
3. Kies voor de Bezorgdienst voor docenten
4. Geef aan welke dag- en weekbladen u waar en wanneer wilt ontvangen
5. Bevestig uw bestelling

Zie ook onderstaande links voor online dossiers van cartoons:

- www.trouw.nl/tr/nl/4484/Foto/photoalbum/detail/1834962/529006/0/Spotprenten.dhtml
- www.volkskrant.nl/cartoons
- www.nrc.nl/achterpagina/categorie/cartoon/

Niveau

De opdrachten in deze bundel zijn gericht op het voortgezet onderwijs. Er is geen specifiek onderscheid gemaakt tussen verschillende niveaus. De opdrachten in deze bundel kunnen afzonderlijk gekopieerd worden.

Over Nieuws in de klas

Nieuws in de klas stimuleert jongeren via het onderwijs om nieuwsmedia online, in beeld, in geluid en op papier te volgen en te interpreteren.

Nieuws in de klas ondersteunt docenten nieuwsmedia in hun lesprogramma te verwerken met de Nieuwsservice, lesmaterialen en kennisuitwisseling.

Nieuws in de klas is het educatieplatform van NDP Nieuwsmedia, de brancheorganisatie voor nieuwsbedrijven. Voor een overzicht van alle titels die aangesloten zijn bij Nieuws in de klas, zie:

www.nieuwsmediaportal.nl. Voor het volledige educatieve dienstenaanbod, zie:

www.nieuwsindeklas.nl.

Over het Persmuseum en de Junior Inktspotprijs

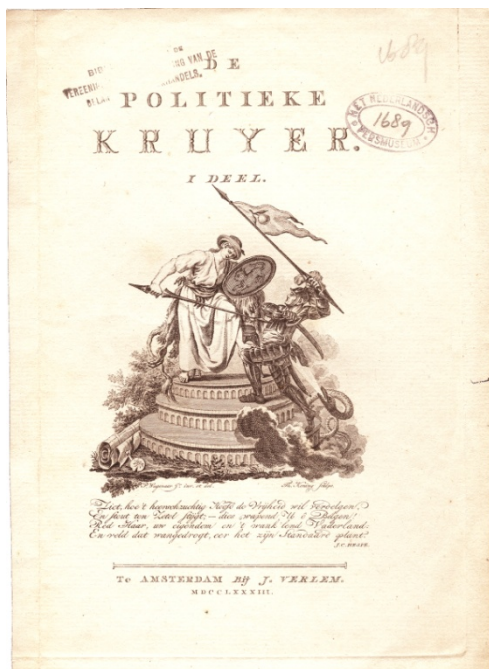
Het Persmuseum stelt zich ten doel de kennis over, het inzicht in en de beleving van de Nederlandse pers te consolideren en uit te breiden door middel van collectioneren, conserveren, documenteren, ontsluiten, toegankelijk maken, tonen en (doen) bestuderen van pershistorisch erfgoed. Media-educatie is hierbij een kerndoelstelling.

De Junior Inktspotprijs (JIp) is het kleine broertje van de Inktspotprijs die wordt uitgereikt aan de tekenaar van de beste politieke tekening van het afgelopen politiek jaar. De Junior Inktspotprijs wordt gekozen door leerlingen van het voortgezet onderwijs en uitgereikt in het Persmuseum tijdens de opening van de tentoonstelling Inktspot.

1. De spotprent

Iedereen heeft wel eens een tekenaar gezien die op straat in een paar minuten een karikatuur van je maakt. De tekenaar kent je niet maar weet toch in korte tijd een treffend portret van je te maken. En wellicht iets té treffend, want je neus heeft de vorm van een glijbaan, met je oren kun je de oceaan over zeilen en een enkel sproetje zijn honderden moedervlekken geworden. De tekening die je in handen krijgt geduwd, noem je een *karikatuur* of *spotprent*. Je komt ook vaak de term *cartoon* tegen.

Spotprenten verschijnen al in de eerste vlugschriften (zie 'De politieke kruyer' uit 1783) en sinds het ontstaan van de pers in Nederlandse kranten en tijdschriften rond 1900. Ze zijn in de loop van tijd een belangrijk onderdeel geworden van de Nederlandse journalistiek. Spotprenten gaan trouwens niet alleen over personen; ook dingen, dieren of situaties kunnen het onderwerp van een cartoon zijn.

'De politieke kruyer' uit 1783

Tijdschrift 'De notenkraaker', 1907 met een tekening van Albert Hahn op de cover

Opdracht 1

- Zoek in het nieuws naar een cartoon waar een publiek figuur op staat
- Wie zie je op de cartoon?

.....

.....

- Wat valt je op?

.....

.....

- Wat maakt de tekening tot een karikatuur?

.....

.....

Opdracht 2

Een beeld zegt vaak meer dan duizend woorden. In een cartoon kan soms in één klap een maatschappelijk probleem of politieke situatie duidelijk gemaakt worden. Dat gebeurt door onderdelen uit te vergroten, vergelijkingen te maken of iets uit de context te halen. Veel cartoons zijn een persiflage op een maatschappelijke situatie en dat is vaak grappig (bedoeld). Met humor kan een situatie gerelativeerd of een perspectief genuanceerd worden.

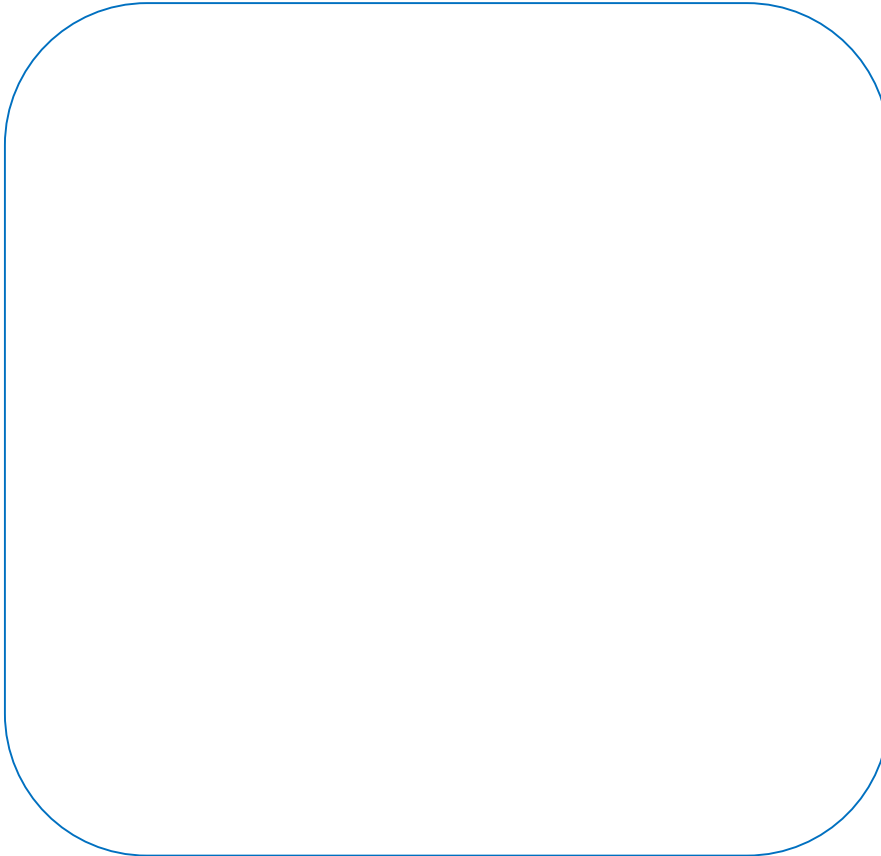
Cartoons kunnen gericht zijn op:

- Vermaak
- Duiden van een werkelijkheid
- Relativering van een zogenaamde misstand
- Aan de kaak stellen van een misstand
- Verandering van perspectief op een situatie
- Anders, namelijk:...

Zoek in het nieuws twee cartoons. Print de cartoons of knip ze uit en plak ze op de volgende pagina's. Geef aan welke functie zij voor jou vervullen en leg uit waarom.

Cartoon 1

Naam nieuwstitel en tekenaar:

.....

Datum publicatie:

.....

Functie cartoon:

- Vermaak
- Duiden van een werkelijkheid
- Relativering van een zogenaamde misstand
- Aan de kaak stellen van een misstand
- Verandering van perspectief op een situatie
- Anders, namelijk:...

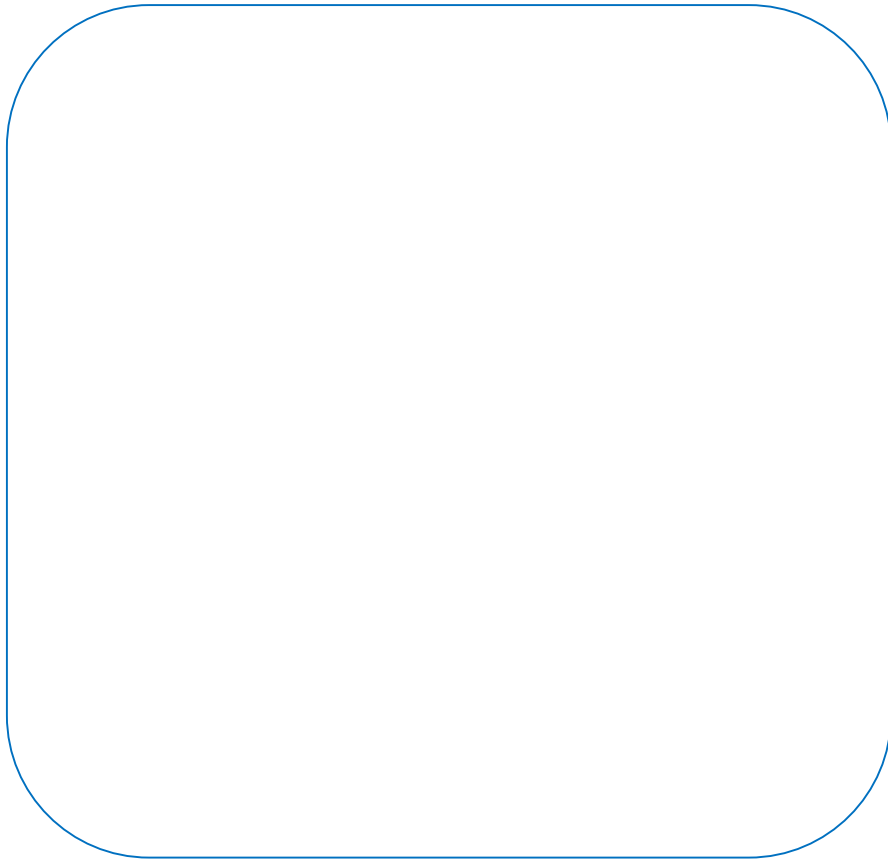
Uitleg functie:

.....

.....

Cartoon 2

Naam nieuwstitel en tekenaar:

.....

Datum publicatie:

.....

Functie cartoon:

- Vermaak
- Duiden van een werkelijkheid
- Relativering van een zogenaamde misstand
- Aan de kaak stellen van een misstand
- Verandering van perspectief op een situatie
- Anders, namelijk:...

Uitleg functie:

.....

.....

2. Tekenstijlen

Iedere tekenaar heeft een eigen manier van werken. De één gebruikt inkt, de ander potlood of krijt; de één schetst, de ander tekent juist heel strak of werkt digitaal. Tekenaars kijken allemaal op een andere manier naar de wereld en haar bewoners. Door deze keuzes heeft iedere tekenaar een eigen 'stijl'. Zie hieronder voor twee voorbeelden van verschillende stijlen van cartoonisten die Poetin hebben getekend.

*Josef Poetin, Siegfried Woldhek.
NRC Handelsblad, 7 september 2014.*

*Poetin speelt met vuur, Arend van Dam.
De Groene Amsterdammer, 19 maart 2015.*

Opdracht 1

a. Bekijk de cartoons van Poetin hierboven. Wat valt je op als je de stijl van deze cartoons vergelijkt? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de cartoons?

.....

.....

Opdracht 2

a. Zoek in het nieuws naar een cartoon waar een publiek persoon of meerdere personen op staan

b. Publieke personen zijn voor ons herkenbaar door bepaalde kenmerken in hun uiterlijk. Als er op jouw tekening een bekende persoon staat, waaraan is hij of zij dan te herkennen? Geef tenminste 3 kenmerken.

.....

.....

.....

b. Hoe zou je de tekenstijl van de tekenaar omschrijven?

- Schetsmatig
- Dik omlijnd
- Fijn omlijnd
- Abstract
- Realistisch
- Er worden verschillende stijlen gebruikt

b. Welk tekenmateriaal heeft hij/zij gebruikt? Bijvoorbeeld potlood, krijt of inkt.

.....

.....

.....

c. Waar zie je dat aan?

.....

.....

Opdracht 2

a. Gebruikt de tekenaar nog andere 'stijlmiddelen'? Bijvoorbeeld tekst of andere opvallende zaken.

.....

.....

.....

b. Denk je dat de tekenaar een reden heeft gehad om juist deze stijlmiddelen te gebruiken in de tekening?

.....

.....

.....

3. Cartoons analyseren

Cartoons moet je leren bekijken. Hoe meer je er ziet, hoe leuker ze kunnen worden. Een handig hulpmiddel om cartoons te leren begrijpen, is de WIBA-methode. De W staat voor waarnemen, de I voor interpretatie, de B voor beoordeling en de A voor actualiteit.

WIBA

W = WAARNEMEN (Ik zie.....)

Noteren wat je op de spotprent ziet: voorwerpen, symbolen, tekst.

I= INTERPRETATIE (Dat betekent....)

Wie of wat stellen de figuren voor?

B= BEOORDELING (Ik vind)

Ik vind de spotprent goed want.....

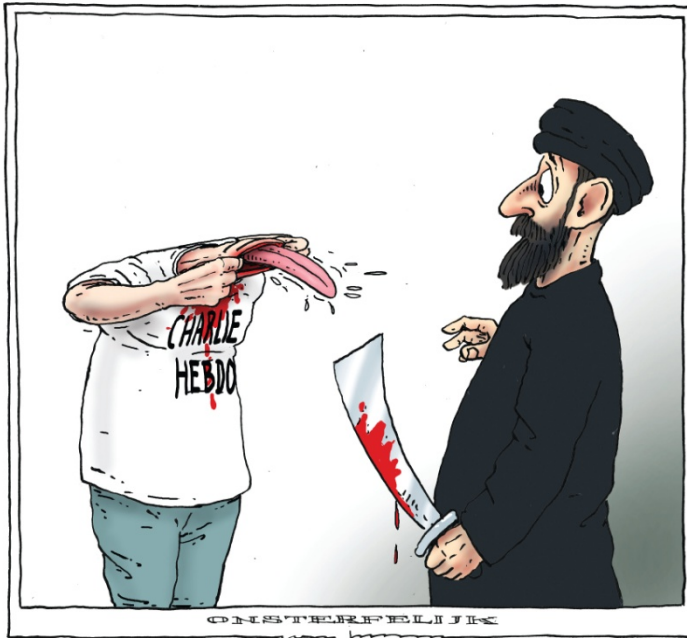
Ik vind de spotprent niet goed omdat ..

A= ACTUALITEIT (Dat slaat op)

De spotprent gaat over de actuele situatie van

Voorbeeld

Onsterfelijk, Joep Bertrams. 7 januari 2015, diverse kranten en sites.

Wat zie ik:

Twee personen zijn afgebeeld op de cartoon. Een man met een zwaard met bloed eraan en een persoon die onthoofd is, maar waarvan de tong nog wel uitsteekt. Hij draagt een t-shirt met de opdruk Charlie Hebdo. Onder de cartoon staat 'Onsterfelijk'.

Dit betekent:

De persoon met het Charlie Hebdo t-shirt is een aanhanger van de vrijheid van meningsuiting. Hoewel er geweld wordt gebruikt, blijft de vrijheid van meningsuiting bestaan: deze is onsterfelijk. Aan de blik van de man rechts is te zien dat hij verbaasd is dat de aanhanger van vrijheid van meningsuiting nog steeds de tong uitsteekt.

Deze cartoon vind ik:

Het geven van een beoordeling is persoonlijk. Je zou bijvoorbeeld kunnen zeggen dat de cartoon mooi is omdat treffend is weergegeven dat de vrijheid van meningsuiting onsterfelijk is.

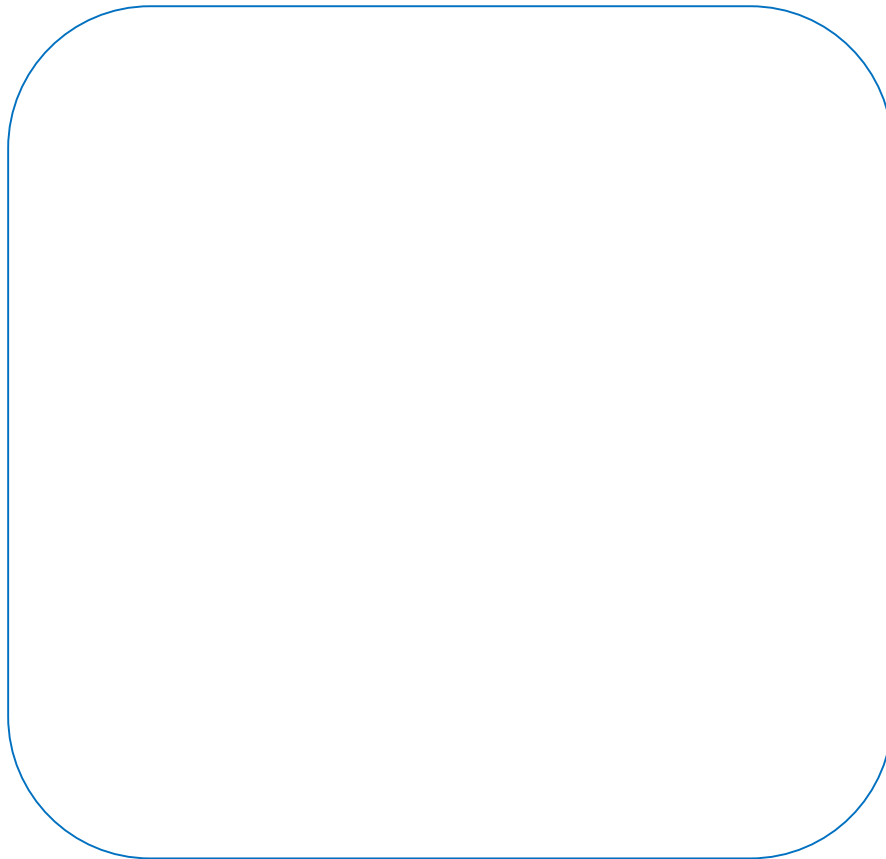
Actualiteit:

De cartoon is gemaakt naar aanleiding van de aanslag op de redactie van het satirische tijdschrift Charlie Hebdo op 7 januari 2015 in Frankrijk. In Charlie Hebdo waren eerder controversiële cartoons gepubliceerd waarop de profeet Mohammed afgebeeld was. Na de aanslag werd er veel gediscussieerd over vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.

Opdracht 1

Plak hieronder een cartoon die je aanspreekt en pas de WIBA-methode toe.

Naam nieuwstitel en tekenaar:

.....

Datum publicatie:

.....

Wat zie ik:

.....
.....
.....
.....
.....

Deze cartoon vind ik:

.....
.....
.....
.....
.....

Dit betekent:

.....
.....
.....
.....

Actualiteit:

.....
.....
.....
.....

4. Cartoons vergelijken

Het is interessant om de tekeningen van twee of meer tekenaars over hetzelfde onderwerp te vergelijken. Op welke manier tekenen ze hun commentaar? Wat is er bij de een te zien en wat bij de ander? En natuurlijk, vind je de ene tekening beter dan de andere en waarom? Dit kan per persoon en per cartoon verschillen. De ene cartoon is bijvoorbeeld mooier getekend dan de andere, maar de boodschap van de andere cartoon is duidelijker. Welke cartoon je beter vindt, is persoonlijk. Het kan ook voorkomen dat twee tekeningen op elkaar lijken.

Opdracht 1

Op de volgende twee pagina's zie je cartoons die over hetzelfde onderwerp gaan. Bekijk de cartoons en beantwoord de volgende vragen

a. Over welk onderwerp gaan deze cartoons?

.....

b. Welke overeenkomsten en verschillen zie je tussen de cartoons?

.....

.....

.....

c. Welke cartoon vind je het beste en waarom?

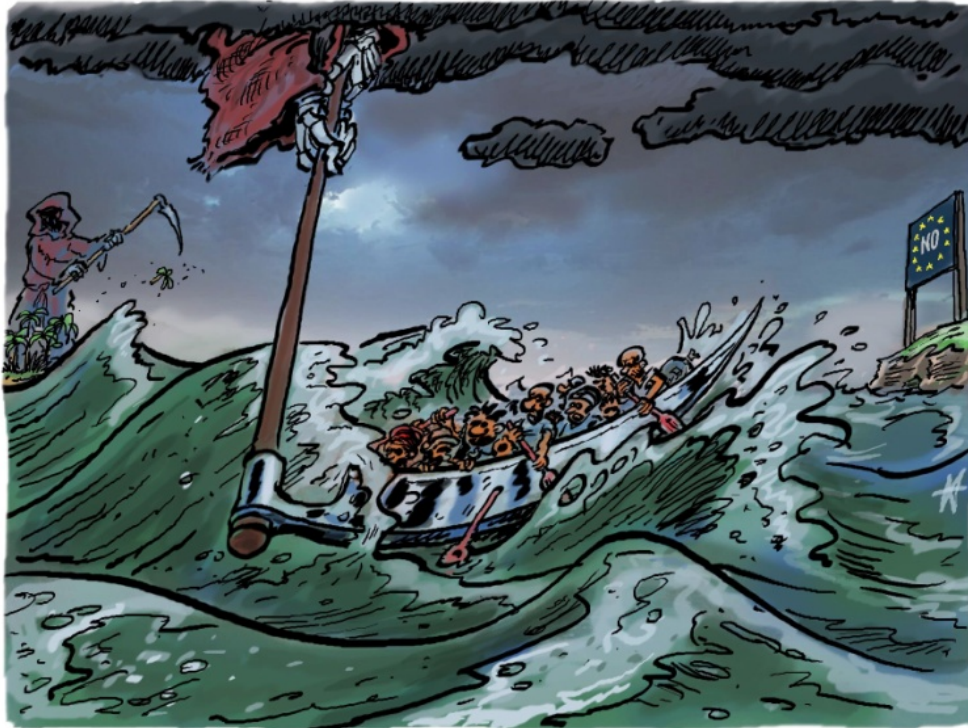
.....

.....

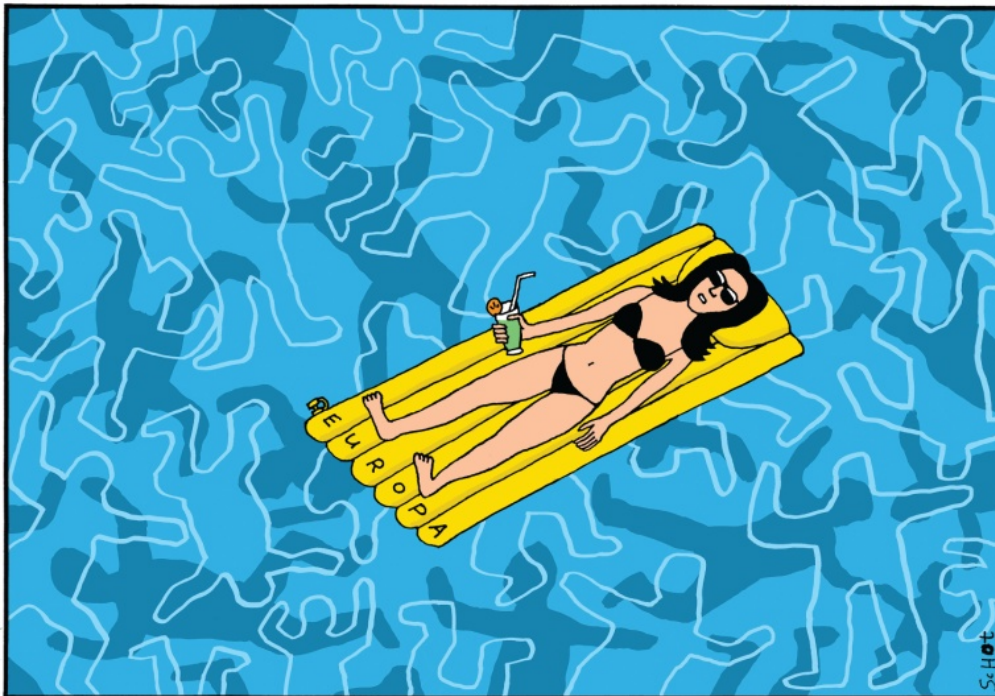
.....

BODY BAG BOAT...

Body bag boat, Maarten Wolterink. 20 april 2015, cartoonmovement.com.

Club Med, Bas van der Schot. 27 april 2015, de Volkskrant.

Bootvluchtelingen, Jos Collignon. 23 juni 2015, de Volkskrant.

Bootvluchtelingen, Stefan Verwey. 28 maart 2015, De Gelderlander.

Opdracht 2

a. Zoek in het nieuws naar 2 verschillende tekeningen over hetzelfde onderwerp. Analyseer ze volgens de WIBA-methode en geef bij de beoordeling aan welke cartoon je beter vindt en waarom.

Cartoon 1:

Naam nieuwstitel en tekenaar:

.....

Wat zie ik:

.....

.....

.....

.....

.....

Dit betekent:

.....

.....

.....

.....

Datum publicatie:

.....

Deze cartoon vind ik:

.....

.....

.....

.....

.....

Actualiteit:

.....

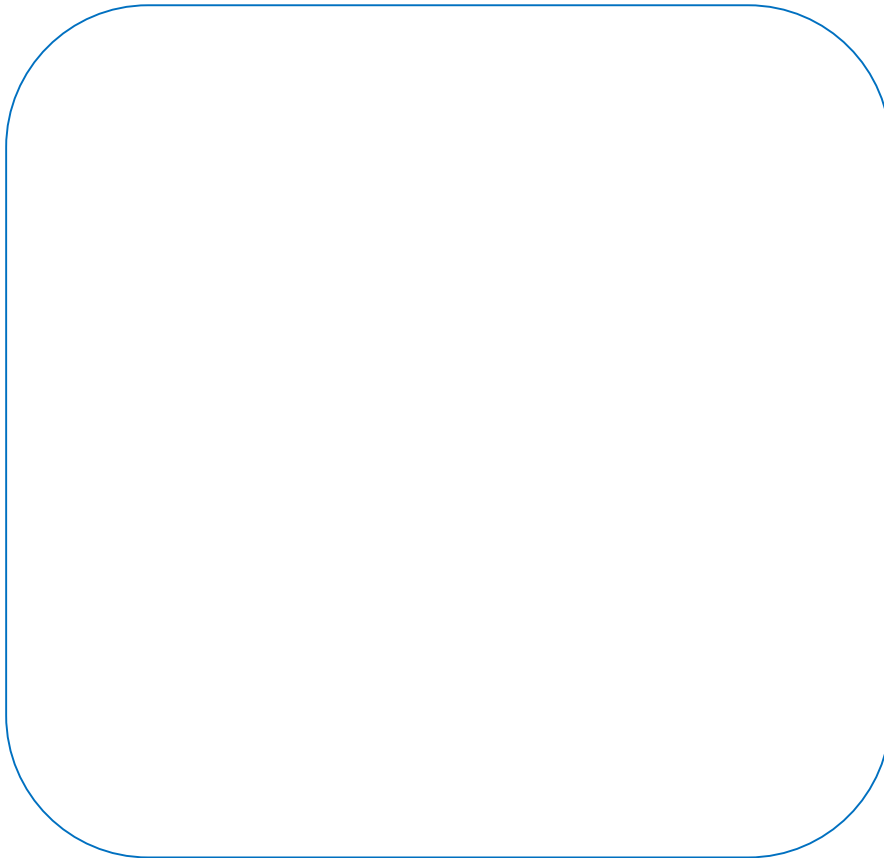
.....

.....

.....

Cartoon 2:

Naam nieuwstitel en tekenaar:

.....

Datum publicatie:

.....

Wat zie ik:

.....
.....
.....
.....
.....

Deze cartoon vind ik:

.....
.....
.....
.....

Dit betekent:

.....
.....
.....
.....

Actualiteit:

.....
.....
.....

b. Welke cartoon vind je beter en waarom?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Vrijheid van meningsuiting

Cartoons leveren vaak commentaar op de maatschappij; er worden bepaalde elementen uit de maatschappij uitvergroot en cartoons kunnen gericht zijn op het aanzwengelen van een discussie (het agenderen van een onderwerp). Regelmatig vinden mensen cartoons getuigen van slechte smaak of erger. Dat levert soms heftige reacties op. Denk aan de Deense cartoons over Mohammed en de aanslagen in Parijs op de redactie van het satirische tijdschrift Charlie Hebdo. In Nederland is de tekenaar Gregorius Nekschot gearresteerd vanwege zijn cartoons. Regelmatig reageren mensen op cartoons online of via ingezonden brieven in nieuwsmedia. Vooral sinds de aanslagen in Parijs is er veel gesproken en gediscussieerd over de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.

Vrijheid van meningsuiting, Peter de Wit. 10 januari 2015, de Volkskrant.

Opdracht 1

a. Vind jij dat een tekenaar alles moet kunnen tekenen? Leg uit.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b. Kun je grenzen aangeven van wat wel en niet mag?

.....

.....

.....

.....

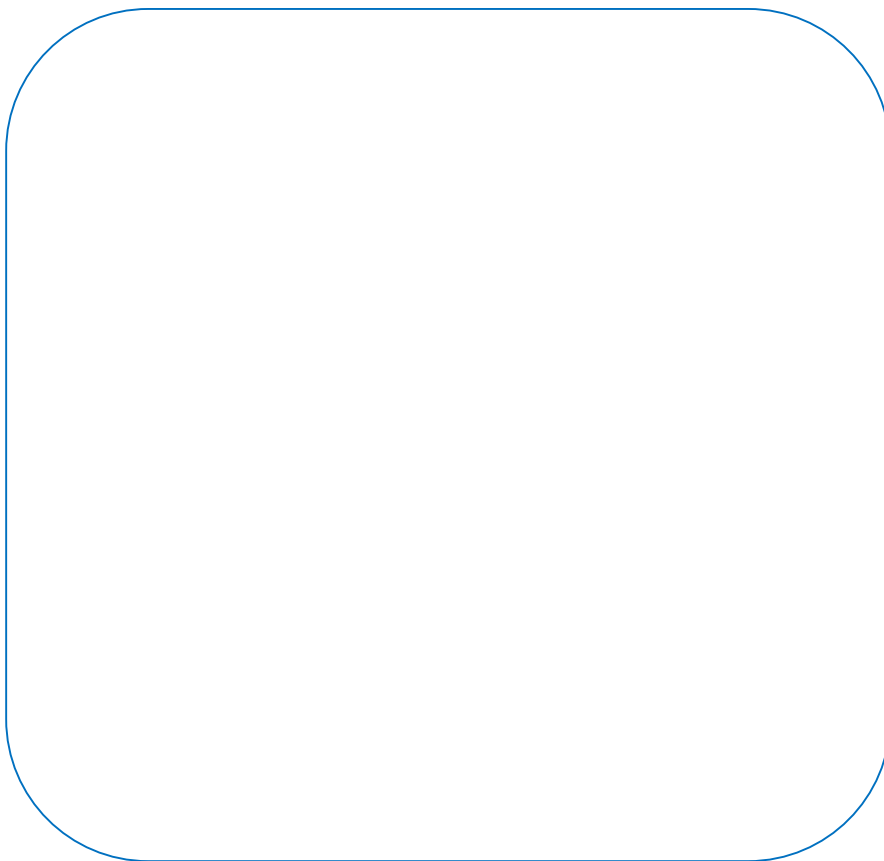
.....

.....

6. Cartoon tekenen

Kies een actueel onderwerp uit het nieuws. Teken hieronder je eigen cartoon over dit onderwerp.

a. Welke tekenstijl heb je gebruikt?

.....

b. Welk tekenmateriaal heb je gebruikt?

.....

c. Welke stijlmiddelen heb je ingezet? Bijvoorbeeld tekst of andere opvallende zaken.

.....

d. Wissel je tekening uit met een andere leerling en pas beiden de WIBA-methode toe. Ontdekt hij/zij over welke actuele situatie deze tekening gaat?

.....

.....

.....

.....